Sevrab. D-638.

Abraham Lincoln — veštec budúcnosti.

Reč, ktorú povedal Emanuel Hertz, advokát v New Yorku vo výročitý deň narodenia Abrahama Lincolna.

Nech sa činnosť Abrahama Lincolna — v dobe od roku 1858 do roku 1865 — posudzuje z jakého koľvek stanoviska, musíme súhlasiť so samým Lincolnom, keď niektorým dôverným priateľom vyslovil presvedčenie, že bol Bohom určený ku prevedeniu ohromnej úlohy. Zpomedzi všetkých mužov, žijúcich v jeho dobe — bolo to doba, ktorú žiadna doba neprevyšovala čo do počtu znamenitých vodcov a štátnikov — on nebol jediný, ktorý znal príčiny roztržky medzi Severom a Juhom, ale on bol jediný, ktorý znal, jako túto roztržku rozriešiť. Od samého začiatku Republiky mali tento problém pred sebou. Zakladatelia ho obchádzali. Jefferson bol v istom smysle predchodcom Lincolna, ktorý zúfale prehlasoval, že otroctvo bude skalou, na ktorej sa republika rozbije. Za tým nasledovala doba debatovania, vyrovnávania a zavrhovania od roku 1820 do 1860, ktoré prešly v nekonečných, jalových pojednávaniach. Boly to roky zmarené a neosožné. Žiadon štátnik, či zo Severu, alebo z Juhu, nemohol predložiť nejaký plán riešenia. Konečne prišiel Lincoln — bez ohlásenia — a vo dvoch — troch rečiach osvietil túto veľkú otázku pred celou krajinou. Prišiel na východ a v budove Cooper Union predložil na krátko celú hlavnú otázku tak, že tomu mohol každý rozumeť. Oznámil platformu stránky, poukázal na jediný spôsob jej prevedenia a nová politická stránka, ktorá sa vtedy tvorila, uznala jeho platformu za správnu a v ňom uznala svojho vodcu. Bol pozdvihnutý do vysokého úradu prezidenta Spoj. Štátov, neslýchanou väčšinou hlasov zo severu a od kedy nastúpil svoj úrad, až do konca svojho života, neztratil ani na okamžik cieľ, pre ktorý bol do úradu zvolený, totiž: udržovanie jednoty krajiny. Nikdy nebol žiadon politický alebo vojanský vodca lepšie prichystaný, s lepšími schopnosťami, jako bol Lincoln. Jemu problém bol jasný, jemu bol jasný spôsob, jako udržať jednotnosť republiky a hlboko ho mal premyslený.

Celý svoj život ztrávil vo večnom rozjímaní a v prísnej duševnej i fyzickej príprave pre veľkú úlohu a pripravený bol, duševne jako i fyzicky od prvej chvíle až do poslednej. Vo svojich debatách s Douglasom dokázal, že nemožno dovoliť, aby sa zlo rozširovalo, ale že musí byť držané v medziach zákonitých a on držal ho tam, kým konečne nezmizlo, i keby vláda bola musela zakúpiť svobodu posledného otroka. On zničil svojho jediného opponenta svojou logikou, odpravil všetkých ostatných kandidátov, zvršil svoju nomináciu a zvolenie a kým bezmocná, jestli nie neschopná vláda v posledných mesiacoch svojho trvania dovolila postupné roztrhanie unie, on tak zariadil veci že Juh stal sa útočníkom, napadnúc Uniu a vystreliac prvú ranu na zástavu, čím zelektrizoval a skonsolidoval Sever. Tak abolicionistov, jako i extremistov na Severe udržoval v medziach. Títo boli hotoví obetovať Uniu, konštitúciu, čiže "smluvu s čertom", vo svojej horlivosti po rýchlej emancipácii. Jeho rukou nehýbali ani priatelia Unie, ani secesionisti, ani abolicionisti. Medzi tým najväčšia po tú dobu vojna prišla naň, a obtočený legiami zradcov a špehúňov a nadržovateľmi Juhu, ktorí vnikli do armády, aj do najtajnejších kútikov vládnej správy, mal stvoriť vojská a loďstvá do boja proti najväčším vojvodcom doby a organizovať najväčšiu blokádu v historii. Mu-

sel zakupovať muníciu v miere do tej doby neslýchanej a skoro všetku musel zakúpiť v cudzine, kam ho agenti Konfederácie už boli predišli. Musel viesť vyššiu diplomaciu, aby zabránil aristokracii Anglie, ktorá bohatla na bavlne Juhu, vedenej Gladstoneom, uznať Juh, a musel viesť učeného Sewarda a Adamsa v ich diplomácii s Angliou, aby sa tejto nedostalo veľmi kýženej zádrapky k uznaniu Juhu, alebo prípadne i k vojne. Odvaha? Umiernenosť? Moc? Prezieravosť? Či kedy boly tieto vlastnosti lepšie použité smrteľníkom, jako Lincolnom v affére Trentskej, ktorá vyzerala, jako by sa mala stať počiatkom konca. Radostné volanie ozývalo sa so všetkých strán Severu, v tlači, na kazateľnici, politikovia, všetcia boli za zadržanie lapených pollov, a za oslavovanie tých, ktorí ich chytili. Ale Lincoln chápal, že Anglia bola v práve v tejto veci — prvý raz za jedno polstoročie — a on, a len on sám, mal odvahu vrátiť a odovzdať konfederátov Anglii. On, a nie Seward, zachránil vec Severu v tejto vážnej chvíli. On a len on sám prijal všetku zodpovednosť. A znovu jeho rodáci videli skutočného vodcu osamoteného v Bielom Dome.

Jako zadržal Greeleyho a džingoistov, ktorí chceli mať bezodkladnú emancipáciu, pokým neprišiel čas, kedy podľa jeho súdu, doba bola príhodná, chvíľa nadišla, vydať nesmrteľný dokument. A keď ho vydal, pobrežné štáty boly získané Unii a veci Unie s vojskami a pevnosťami, ktoré nemohly byť premôžené. Zatým vydal Prehlas emancipácie na svoju vlastnú — jako sám povedal — zodpovednosť.

V Henry Ward Beecherovi našiel výmluvného mluvčieho, ktorého z prvých presvedčil, že on, Lincoln, bol v práve, a zatým prehovoril ho, aby šiel za hranice a držal Angliu v rade za emancipáciu a na strane Unie. Beecher začal svoju úlohu v riote denunciácií a násilí so strany robotníkov a aristokratov v Anglii, — prosto nechceli ho ani vypočuť — ale skončil vo veľkých ováciach, keď duch Lincolnov a výrečnosť Beecherova vrátila Angliu od jej šialeného a sebeckého smeru, veci ľudstva a svobody. Lincoln, ústami Beechera, presvedčil Angliu, že musí byť alebo so Severom, alebo bojovať s Juhom za zachovanie otroctva. Anglia Johna Brighta mohla si zvoliť len jednu stranu — Lincolnovu. Sever zkonsolidovaný, Anglia zaúzdená, Kopperheadi odhalení a pranierovaní jeho neúprosnou logikou a jasnými, presvedčujúcimi dopismi, posolstvami a prednáškami, obrátil Lincoln svoju pozornosť na najväčšie bitevné fronty a na stá bitevných polí. Jako prevýšil marnivého a sebevedomého Davisa ktorý vo vojenských veciach chcel vlasy štiepať, je dnes už nie viac otázkou dišputy. Jefferson Davis znal všetkých na niečo súcich vojenských dôstojníkov. Poznal ich alebo vo West Point, alebo sišiel sa s nimi vo vojne s Mexikom, alebo pokým bol vojenským ministrom. Všetko nadarmo. Arciznalec ľudskej povahy zvolil si svojich kapitánov príliš dobre, pre široko roztvetvené bitevné čiary Unie. Vskutku tak dobre, že ani neobyčajný genius Leeov alebo Johnsonov alebo Longstreetov nemohol dlho proti nim obstáť. Jemu a len jemu treba pripísať zásluhu za objavenie Monitora v čase a mieste najvyššej potreby, čím znovu zachránil vec Unie. Davis a jeho kabinet očakával, že Merimac zpečatí osudy Severu — čakali už poplatky a hold severných miest na Atlantickom pobreží. Ale "pltník" z Mississippi rozumel Ericsona dobre. Podporoval ho. Pomáhal mu a povzbudzoval ho, aby dokončil svojho Monitora. A tu zase múdry prezident a tvrdošíjny Švéd zachránili Uniu. Jediný Lincoln zo všet-

kých videl jeho patent asi pred 20 rokami — a bol presvedčený o prezreteľnostnom určení tohoto muža pre miesto — veľkého pilota lode štátnej vo veľkej búrke.

Jako svolával do zbrane a jako tvoril armády, jako držal na úzde revoltujúci kongress a jako podriadil si všetkých, aby konali jeho prácu, prácu záchrany Unie, je predmetom epickej básne, ešte nenapísanej — my konečne začíname chápať postavu tohoto muža.

On vystrel svoju dlhú ruku do Vicksburg a priviedol Granta na predok; postavil Shermana a Sheridana na ich miesta vo vojsku a — jeho reč, ktorá bude žiť navždy, najväčšia reč v dobe dvadsať štyri sto rokov — ak môžeme reč Periklesovu porovnať s rečou Gettysburgskou — a znovu v apotheosie svojej kariéry reč inauguračná, najlepší dokument napísaný kedy prezidentom, keď bol takmer jednohlasne znovu poverený dokončiť to, čo začal — zachrániť a reštaurovať Uniu — zostanú večne cennými dielami.

Niekoľko kladivových úderov jeho kapitánov a dosiahnutý bol Appomattox. Načrtal rekonštrukciu práve tak, ako všetky svoje ostatné podnikania vo veľkej svetovej epike, ktorú stvoril — a nebolo ho viac, bo Boh ho povolal. A zatým a len zatým, poznal priateľ i nepriateľ, že Titan odišiel s tohoto sveta. Vtedy sa poznalo, jak malí boli jeho protivníci — Seymour, Walladinghams, Fernando, Woodi, tí, ktorí mu chceli robiť ťažkosti, hoci nemohli zničiť skoro nevyhnutné kroky v jeho kariére. Vtedy začali chápať tohoto obra prípravami pre jeho úlohu. Vtedy videli, že Lincoln nestál o stranu ani presvedčenie stranícke. On svojich pomocníkov volil si zo všetkých častí Unie — bez ohľadu, či to boli jeho priatelia alebo jeho neprajníci. Ak priatelia a nemali pre úkoly dostatočných schopností, neboli povolaní, na príklad, prípad Herndonov. Ak nepriatelia, výbojní, ohrožujúci, urážajúci, boli povolaní, boli vtiahnutí do služby a držaní tam, kým boli potrební, železnou rukou. Čo príklad, vidzte hlučného a prudkého, ale ináč veľmi schopného Stantona a vypočítavého a sebevedomého Chase-a. Viďte jako vedel si získať na svoju stranu mužov, jako Summera a Andrewa, hoci štátnikov Websterovho kalibru, predsa vedení a ovládaní boli ním, na ktorého ešte pred krátkym časom pozerali s vysoka. Keď uvážime, že ešte i mladí mužovia jeho veku stali sa veľkými — na príklad Sherman, Blaine, Conkling, Hayes, Garfield, Logan — aby som len niekoľkých spomenul, — všetcia protagonisti svojich strán v nasledujúcich rokoch, prídeme k poznaniu, jak veľkým, múdrym, inspirovaným musel byť tento muž, ktorý za päť dní pred svojou predčasnou smrťou, oprávnene považovaný bol za zdroj všetkej štátnickej múdrosti, prakticky od všetkých. Otec Abraham prišiel k svojmu, tento muž humoru, muž zármutku, mlčanlivý muž, ktorý nesveril sa nikomu, ktorý nepýtal rady od nikoho vo veľkých problémoch, s ktorými zápasil a ktoré riešil. Otec Abraham, ktorý je dnes posvätným v srdciach osvobodeného plemä, ktorý sa stal bezsporným idolom domov vracajúcej sa armády, ktorý stal sa poslednou nádejou Juhu — najväčším priateľom Juhu. Jako môžeme si predstaviť tohoto všestranného štátnika, ktorý mal času na všetko, ktorý bol informovaný o všetkom, ktorý znal vojenské, politické a sociálne pomery vo všetkých častiach jeho veľkej, vojnou postihnutej ríše jako nikto druhý. Jako je to, že od toho temného, veľkého piatku roku 1865 po dnes, celý chór štátnikov, vojvodcov, spisovateľov, historikov, básnikov, rečníkov, novinárov, professorov, obchodníkov, finančníkov — ba i mládež v každom veku a generácii, uctieva seba vhlbovaním sa do

života, činnosti, výpovedí, anekdot, historiek, pardonov a dopisov tohoto neobyčajného muža. Každý kúsok papieru, každý riadok, každá iniciálka je drahocenná a achovaná jako po vätné dedíctvo veľkého charakteru veľkej duše. Šesťnásty preident stal sa permanentným vzorom pre všetkých svojich nástupníkov. Nijaká vyššia ambícia nie je dosažiteľná, nijaká väčšia chvála nemôže byť udelená, jako to, že ten, abo ten štátnik, alebo prezident kráča v šľapajách Lincolnových. Čo by Lincoln povedal, alebo urobil dnes na tomto mieste, je stálou otázkou všetkých zdravo smýšľajúcich Američanov. Kde nájdete v historii druhý taký charakter, o ktorom a okolo ktorého bola by vyrástla taká obrovská literatúra za krátkych 60 rokov? A taká obsažná literatúra. Nieto nijakých apologií, ospravedlňovaní zločinov alebo falošnosti. Skôr vyzdvihovanie veľkej rozhodnosti, vysokého cieľu a bezpríkladného diela. A keď, bez toho, aby sme boli videli veľkého emancipátora, bez toho, aby sme boli prehovorili kedy ku tomuto prvému a najprednejšiemu Američanovi bez toho, aby sme sa boli kedy stretli s ktorýmkoľvek zo súčastníkov tejto Zlatej Doby, ktorí ho znali, počuli, alebo videli živého pri slove, práci osvobodzovania, sjednocovania, zachovávania a rehabilitovania tejto Unie, odpovedám, že on bol veľkým prorokom, veľkým veštcom, Božou vôľou ustanoveným či mám sa obávať obvinenia, že prepínam? Musím poukázať na verného a svedomitého člena jeho kabinetu — Gidiona Wellesa — ktorý verne a jako druhý Beswell ,zaznačil veľké činy svojho šéfa. Welles nemal úmysel supplantovať Lincolna. Welles nemal závisti v srdci. Welles nikdy nepovedal: "Keby som ja bol prezidentom". Welles bol prvý, ktorý poznal jeho veľkosť, jeho vynikajúcnosť a chápal jeho profetické videnie. Welles videl a veril a kým papier, na ktorom jeho neoceniteľné záznamy sú, obráti sa v prach, zostáva jediným pilotom, jediným spoľahlivým bodom pre všetkých tých, ktorí začínajú spomínať, že Lincoln povedal, že bol Božskou prezreteľnosťou určený pre svoju úlohu — keď ho už viac nebolo. Sickles spomína Lincolnovu spoveď, keď život Unie bol na poslednom stupni u Gettysburgu. Delegáti z Bloomington teraz sa rozpamätúvajú, že Lincoln hovoril jako ten, kto má vnuknutie. Jeho poslucháčstvo v Cooper Union malo to presvedčenie, že žiadon druhý smrteľník nemohol predniesť jeho reč v roku 1860. Jeho poslucháči v Gettysburg a pri jeho druhej inaugurácii v deň, kedy hviezda zjavila sa na poludnie nad kapitoliumom, keď Lincoln vyslovil svoje najväčšie politické výpovede, títo tiež videli v ňom vtedy nástroj Boží, k zachovaniu, k sjednoteniu a zachráneniu vojnou spustošenej Unie. Ešte i Stephens, filozof a štátnik z Juhu a Lee a Davis videli neobyčajné dary v ňom. Tak je, tento muž, ktorý mal dosť trpezlivosti vypočuť každého, každý nárok, každú sťažnosť, ktorý znal každú frontu vojny, ktorý bol oboznámený s každým politickým problémom a situáciou v zemi, ktorý znal, čo sa robilo doma a v cudzine, ktorý mal pre každého slovo útechy, ktoré veľké srdce chránilo slabého, opusteného prenasledovaného, odsúdeného, toto srdce bolo srdce, duša a myseľ proroka, ktorý bol povolaný s prerií západných, vyzvať k boju a zničiť Pharaonov otroctva, zdrviť modlu hlinenú a zachrániť ju národom svobodných a rovných mužov a žien, s príležitosťou žiť svojským životom, jako dych života je vdýchnutý do chrípí nás všetkých pri vstupe z pupy tvorenia do divu, ktorý sa nazýva životom.

Tlačou "Slovák v Amerike," 166 Ave., A, New York, N. Y.